

OZOD SHAROFIDDINOV ADABIY TANQIDCHI

Mahammatova Sevinch

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

Teleradio jurnalistikasi yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ozod Sharafiddinov maqolalari o'zbek adabiyoti tarixini o'rganish va hozirgi adabiy jarayonlarni tushunish uchun bebaho manba hisoblanadi. U nafaqat adabiy asarlar, balki adabiyotning ijtimoiy hayotdagi o'rniga ham alohida urg'u bergan.

Kalit so'zlar: Ozod Sharafiddinov, maqola, tanqid.

Ozod Sharafiddinov (1929–2005) – O'zbekistonning taniqli adabiyotshunosi, tanqidchisi, tarjimoni va ma'rifatparvar ziyolisi. U o'z faoliyati davomida o'zbek adabiyoti, tanqidiy fikr va tarjimonlik sohalarida muhim iz qoldirgan. Sharafiddinovning ijodi va ilmiy ishlari O'zbekiston madaniyatida yuqori baholanadi. Ozod Sharafiddinovning adabiyotshunoslik sohasidagi ishlari o'zbek tanqidchiligi rivojida muhim ahamiyatga ega. U yangi yozuvchi va shoirlarni kashf qilish, ularning ijodini yoritish va baholash bilan shug'ullangan. Sharafiddinov adabiyotning o'zgaruvchanligi, yozuvchining zamon va jamiyat oldidagi mas'uliyati haqida chuqur tahliliy fikrlar bildirgan. Sharafiddinov jahon adabiyoti durdonalarini o'zbek tiliga tarjima qilib, xalqni jahon madaniyati bilan tanishtirishga ulkan hissa qo'shgan. Tarjima qilgan asarlar orasida F. Kafka, L. Tolstoy, F. Dostoyevskiy, M. Gorkiy kabi buyuk adiblarning asarlari bor. Tarjimon sifatida u original asarlarning mazmunini va uslubiy tozaligini saqlashga katta e'tibor bergan.

Ozod Sharafiddinov O'zbekistonda tanqidchilik va adabiyotshunoslikning yetakchi vakillaridan biri sifatida tanilgan. Uning adabiy tanqid sohasidagi ishlari o'zbek adabiyoti va madaniyatining rivojlanishida katta o'rin tutadi. Sharafiddinov nafaqat o'z zamonidagi adabiy jarayonlarni tahlil qilish, balki yangi iste'dodlarni kashf etish va milliy adabiyotni boyitish uchun ulkan hissalar qo'shgan. U o'zbek adabiy tanqidchiligiga yangicha qarash va tahlil usullarini olib kirdi. Adabiyotning xalq hayoti va ma'naviyatini aks ettiruvchi kuch ekanligini ta'kidladi. Tanqidida faqat asarning kamchiliklarini izlash emas, balki uning yutuqlari, badiiy qiymatini aniqlashga alohida e'tibor qaratdi. Sharafiddinov adabiy asarni baholashda adolatli va xolis yondashuvni asosiy mezon deb bilgan. Asarlarni baholashda u ularning badiiy-estetik sifatlari va insoniyat ma'naviy qadriyatlariga xizmat qilish darajasiga asoslangan. U o'zbek yozuvchilari, jumladan Abdulla Qahhor, Oybek, Abdulla Oripov va boshqa ijodkorlarning asarlarini tahlil qilib, ularning milliy adabiy rivojlanishdagi o'rnini

belgilashga yordam bergan. Sharafiddinov yozuvchilar ijodida insonparvarlik va xalqparvarlik g'oyalarining aks ettirilishiga alohida e'tibor qaratdi. Yosh adiblarning ijodini targ'ib qilish va ularga yo'l-yo'riq ko'rsatish Sharafiddinov faoliyatining muhim qismi bo'lgan. U yosh ijodkorlarning milliy qadriyatlar va badiiy an'analarga mos keluvchi ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishga undagan.

Ozod Sharafiddinov o'z tanqidiy ishlari orqali o'zbek adabiyotida quyidagi masalalarga e'tibor qaratgan:

1. Milliy adabiyotning rivoji. Milliy adabiy jarayonning jahon adabiyoti bilan uyg'unligini tahlil qilgan. Milliy til va adabiy obrazlarning boyligini ko'rsatgan.
2. Adabiyot va hayot. U adabiyotning inson hayotidagi o'rni, jamiyatni tarbiyalash va ma'naviy yuksaltirishdagi roli haqida chuqur mulohazalar bildirgan.
3. Adabiy an'ana va innovatsiya. Sharafiddinov tanqidiy asarlarida adabiyotning milliy an'analarga bilan uyg'unlashgan holda yangilanish zarurligini ta'kidlagan.
4. Tanqidida insonparvarlik va xalqparvarlik. U tanqidchilikni insonparvarlik va xalqparvarlik ruhida olib borishga intilgan. Yozuvchi yoki shoirning asarini baholashda xalq manfaatlari bilan uyg'unlikni asosiy mezon deb bilgan.

Asosiy tanqidiy asarlari: "Adabiyot va hayot". Bu asarda adabiyotning jamiyat hayotidagi o'rni va adabiy jarayonlarning inson ma'naviy kamolotiga ta'siri tahlil qilingan. "Adabiy obrazlar va zamonaviylik" Adabiyotdagi obrazlarning zamonaviylik ruhida yaratilishi va ularning o'quvchiga ta'sirini ko'rsatgan. "Adabiyot va badiiy ijod"

Yozuvchilar va shoirlarning badiiy ijodlarini batafsil tahlil qilib, ularning ijodiy xususiyatlarini ochib bergan. U adabiy asarlarni yuzaki emas, balki mazmun, shakl, va uslub nuqtai nazaridan chuqur tahlil qilgan. Sharafiddinov doimo xolis fikr yuritishga intilgan va ijodkorning shaxsiyatidan ko'ra uning asarini baholashni muhim deb bilgan. Uning tanqidiy fikrlari doimo ilmiy dalillarga va adabiyot nazariyasiga asoslangan. Ozod Sharafiddinovning adabiy tanqidchilik sohasidagi ishlari o'zbek adabiyoti rivojiga ulkan ta'sir ko'rsatgan. U zamonaviy o'zbek tanqidchiligiga ilmiylik, badiiylik va chuqurlik olib kirgan. O'zbek adabiy tanqidchilik maktabining shakllanishida uning o'rni katta.

Sharafiddinovning ijodiy merosi nafaqat o'zbek adabiyoti, balki jahon adabiy tanqidchiligida ham ahamiyatlidir. U o'z ijodi orqali o'zbek adabiyotining xalqaro miqyosda tanilishiga xizmat qilgan.

Ozod Sharafiddinovning maqolalari o'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligida katta o'rin egallaydi. U o'z maqolalari orqali adabiy jarayonlarni tahlil qilish, yozuvchi va shoirlarning ijodini baholash, jahon adabiyoti bilan milliy adabiyotni qiyoslash kabi muhim masalalarga to'xtalgan. Sharafiddinovning maqolalari o'zining ilmiy asoslanganligi, badiiy tahlili va zamonaviyligi bilan ajralib turadi.

1. "Adabiyot va hayot". Ushbu maqolada adabiyotning inson hayotidagi roli va jamiyatni tarbiyalashdagi o'рни haqida fikrlar bayon etilgan. Milliy va jahon adabiyotining rivojlanish yo'nalishlari tahlil qilingan.

2. "Adabiy tanqid va zamonaviylik". Tanqidning adabiy jarayonlarda tutgan o'рни, uning yozuvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarni shakllantirishdagi roli haqida yozilgan. Tanqidning zamonaviy adabiyotga ta'siri muhokama qilingan.

3. "O'zbek adabiyotining milliy xususiyatlari" O'zbek adabiyotidagi milliy ruh va an'anaviylik masalalari. Milliylik va jahon adabiyoti o'rtasidagi aloqalar haqida mulohazalar.

4. "Yozuvchi va mas'uliyat" Yozuvchi va shoirlarning jamiyat oldidagi ma'naviy va axloqiy mas'uliyati haqida yozilgan. Yozuvchining asarlarida xalq dardini ifodalash muhimligi ta'kidlangan.

5. "Badiiy obrazning kuchi" Adabiyotdagi obrazlar va ularning o'quvchiga ta'sir kuchi haqida yozilgan. Obrazlarning real hayotdagi prototiplari bilan aloqasi muhokama qilingan.

6. "Tarjima va tarjimonlik san'ati" Tarjima qilinadigan asarlarning milliy adabiy madaniyatga ta'siri haqida. Tarjimonning asar mohiyatini saqlashdagi mas'uliyati va mahorati haqida mulohazalar.

7. "Jahon adabiyoti va o'zbek adabiyoti" Jahon va milliy adabiyot o'rtasidagi o'zaro ta'sir, ularning rivojlanishga ta'siri haqida yozilgan maqola. Uning maqolalari chuqur ilmiy tahlil asosida yozilgan. Asarlarni baholashda shaxsiy fikrlardan ko'ra ob'ektiv yondashuvni afzal ko'rgan. O'sha davr adabiy jarayonlarini dolzarb mavzularda yoritgan. Har bir maqola ma'naviyat va axloq masalalarini ham qamrab olgan.

Ozod Sharafiddinov maqolalari o'zbek adabiyoti tarixini o'rganish va hozirgi adabiy jarayonlarni tushunish uchun bebaho manba hisoblanadi. U nafaqat adabiy asarlar, balki adabiyotning ijtimoiy hayotdagi o'rniga ham alohida urg'u bergan. Sharafiddinovning maqolalari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan va o'zbek adabiyotining ilmiy asoslarini mustahkamlashda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Ozod_Sharafiddinov
2. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/o-zbek-ziyolilari/ozod-sharafiddinov-1929-2005>
3. <https://akademiklar.uz/sharafiddinov-ozod>
4. http://mustaqillik.uz/pages/Ozod_Sharafiddinov
5. <https://kh-davron.uz/yangiliklar/muborak-kin/ozod-sharafiddinov-uch-maqola.html>